
MULTILINGUALISM - FUNDAMENTAL PRINCIPLE OF THE EUROPEAN LANGUAGE POLICY

Marija Todorova

Faculty of Philology, University Goce Delchev – Shtip, Republic of N. Macedonia,
marija.todorova@ugd.edu.mk

Vesna Koceva

Faculty of Philology, University Goce Delchev – Shtip, Republic of N. Macedonia,
vesna.koceva@ugd.edu.mk

Abstract: Multilingualism is a natural human competence. All people are potentially multilingual and possess the ability to acquire not only one language but more, depending on the circumstances and the individual's needs and motivation. The knowledge of foreign languages is considered as an economic capital rather than as an individual's cultural wealth, as it is one of the most important skills considered by employers in the employee selection process (Araujo, Costa, Flisi, & Soto-Calvo, 2015). Multilingualism is important for social cohesion and worker mobility. This is a key point in the Resolution on a European strategy for multilingualism, adopted by the Council of the European Union in 2008. This paper focuses on multilingualism as one of the principles of European language policy. The introduction briefly explains the necessity for people to know foreign languages, the linguistic diversity and multilingualism in Europe and the necessity to encourage and promote multilingual learning. It also focuses on the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) which was officially published in 2001 and briefly explains what it contains. The paper further establishes a distinction between plurilingualism and multilingualism. There is a terminological interplay between these two terms, and therefore it is necessary to make a terminological distinction i.e. it is explained how to define plurilingualism and multilingualism. It also briefly explains the term multilingualism as a fundamental principle of the language policy and presents the objectives of the EU's language policy. Multilingualism is the ability of an individual to use more than one language, and also the coexistence of several linguistic varieties in one geographical territory or in one institution. The European Union composed of 28 Member States and 24 official and working languages, is not only interested in multilingualism in its institutions, but also to spread this concept to the member states and their citizens which is its main goal. This paper aims to present the linguistic diversity in the EU, to examine the role of multilingualism, its features as well as its impact on the EU's language policy for its member states. By implementing the language policy, the EU aims to achieve its principal goal, which is to promote and preserve linguistic and cultural diversity i.e. plurilingualism, to support language learning, to encourage all citizens to be multilingual or to acquire at least two languages apart from their native language.

Keywords: European Union, multilingualism, language policy, CEFR.

ПОВЕЌЕЈАЗИЧНОСТ – ФУНДАМЕНТАЛЕН ПРИНЦИП НА ЕВРОПСКАТА ЈАЗИЧНА ПОЛИТИКА

Марија Тодорова

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, marija.todorova@ugd.edu.mk

Весна Коцева

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, vesna.koceva@ugd.edu.mk

Резиме: Повеќејазичноста е природна човечка компетенција. Сите луѓе се потенцијално повеќејазични и поседуваат способност за владеење не само на еден јазик туку на повеќе и тоа во зависност од условите, потребите и мотивацијата на личноста. Познавањето на странски јазици повеќе се смета како економски капитал отколку како културно богатство на една единка, затоа што тоа претставува една од најважните вештини, која се зема предвид при изборот на работната рака од страна на работодавците (Araujo, Costa, Flisi, & Soto-Calvo, 2015). Повеќејазичноста е важна за социјалната кохезија и мобилноста на работниците. Ова е клучна точка во Резолуцијата за европска стратегија за повеќејазичност, издадена од Советот на Европската унија во 2008 година. Овој труд посветува внимание на повеќејазичноста како еден од принципите на европската јазична политика. Во воведот накратко се објаснува потребата од познавање на странски јазици, јазичната разновидност и мултилингвалноста во Европа и потребата од поттикнување и

промовирање на учењето на повеќе јазици. Во воведот, исто така, се посветува внимание на Заедничката Европска Референтна Рамка за јазици (ЗЕЕР), официјално издадена во 2001 год. и накратко се објаснува што содржи истата. Во продолжение на трудот се прави дистинкција помеѓу поимот плурилингвизам и поимот мултилингвизам. Постои извесна термилошка интерференција меѓу овие два поима и затоа се јавува потреба од термилошко разграничување т.е. треба да се објасни што се подразбира под плурилингвизам, а што под мултилингвизам. Исто така, накратко се појаснува терминот повеќејазичност како фундаментален принцип на јазичната политика и се наведуваат целите на јазичната политика на Советот на Европа. Поимот повеќејазичност означува способност за говорење на повеќе јазици, но и коегзистенција на повеќе јазични форми на една географска територија или пак во една институција. Европската унија, како меѓувладина заедница на 28 земји-членки со 24 службени и работни јазици, не е заинтересирана само за повеќејазичност во нејзините институции, туку нејзина цел е да го шири овој концепт во земјите-членки и кај граѓаните. Овој труд има за цел да ја претстави разновидноста на официјалните јазици на ЕУ, да ја истакне улогата на повеќејазичноста, нејзините основни карактеристики, како и нејзиното влијание врз јазичната политика на ЕУ за нејзините земји-членки. Со јазичната политика која се спроведува, ЕУ се стреми кон остварување на својата главна цел, а тоа е да ја чува и промовира јазичната и културната разновидност односно плурилингвизмот, да промовира познавање на јазици, да ги поттикнува сите граѓани да бидат повеќејазични односно да усвојат најмалку два јазика покрај мајчиниот јазик.

Клучни зборови: Европска унија, повеќејазичност, јазична политика, ЗЕЕР.

1. ВОВЕД

Главен фактор при формирање на јазичната политика е потребата од познавање на странски јазици. Таа потреба се јавува во многу области од секојдневниот живот: развојот на меѓународните односи, дипломатијата, развојот на трговијата со странство, размена на научен кадар, превод на научна и уметничка литература, образовниот систем (размена на студенти) итн. Познавањето на странски јазици повеќе се смета како економски капитал отколку како културно богатство на една единка, затоа што тоа претставува една од најважните вештини, која се зема предвид при изборот на работната рака од страна на работодавците. Така, може да се каже дека инвестирањето во изучување на странски јазици е од голема полза како за човекот како единка така и за општеството (Humburg, Beadle, Smith & Vale, 2017). Во 2005 год., по барање на Генералниот директорат за образование и култура беше направено истражување, во кое меѓудругото, се истакнуваат главните причини за усвојување на еден или повеќе јазици. Според анкетата која беше спроведена и координирана од Генералниот директорат за печат и комуникација, одморите во странство се главен поттик за учење јазици, но причините поврзани со работата стануваат се почести. Имено, на прашањето што ќе ги мотивира да учат други јазици, освен мајчиниот јазик, 35% од учесниците во анкетата посочиле „да патуваат во странство“, 32% ги користат јазиците на работа, 27% учат за лична сатисфакција или со цел да работат во друга земја, 23% за добивање подобра работа во земјата на живеење, 21% за да можат да ги разберат луѓето од други култури и 17% за да знаат јазик кој се зборува ширум светот, како и да бидат во контакт со луѓе од други земји. Иако со многу помал процент, како причини за учење на еден или повеќе јазици често се споменуваат и следните: да можат да студираат во друга земја (14%), да можат да користат интернет (7%), да го знаат јазикот што се зборува во семејството (5%), да се чувствуваат повеќе европски (4%) и слично (European Commission, 2006: 35). Мора да се истакне дека ова истражување не ги прикажува гледиштата на Европската комисија. До денес, сигурно има промени во однос на процентуалниот приказ, но веруваме дека тие се незначителни.

Европа е континент кој се состои од различни култури во кои се зборуваат разновидни јазици. Европската унија брои 28 земји членки и 24 официјални јазици (англиски, бугарски, грчки, германски, дански, естонски, ирски, италијански, летонски, литвански, малтешки, полски, португалски, романски, словачки, словенечки, унгарски, фински, француски, холандски, хрватски, чешки, шпански, шведски) (European Union, n.d.). Поголемиот број на земји-членки наспроти бројот на официјални јазици се должи на фактот дека некои држави делат еден ист официјален јазик. На пример, Германија и Австрија го делат германскиот јазик, Грција и Кипар го употребуваат грчкиот јазик итн. Под „официјални јазици“ се подразбираат јазиците кои се користат за комуникација меѓу институциите и надворешниот свет, додека „работни јазици“ се јазиците кои се употребуваат за меѓусебна комуникација на институциите на ЕУ, за состаноци во рамките на институциите, како и јазиците кои се користат од страна на вработените во самите институции. Од сите 24 официјални јазици, англискиот јазик е најмногу зборуван странски јазик низ цела Европа. Имено, 38% од анкетираниите граѓани на ЕУ изјавиле дека покрај својот мајчин јазик, можат да комуницираат и на англиски јазик, 14% посочуваат дека зборуваат француски или германски јазик и 6% дека зборуваат шпански или руски (European Commission, 2006: 12). Се претпоставува дека со проширувањето на Европската унија,

балансот меѓу францускиот и германскиот јазик полека се менува односно дека повеќе граѓани во новите земји-членки зборуваат германски јазик во однос на француски или шпански јазик. Во однос на тоа колку често се употребуваат странските јазици, 47% од граѓаните на ЕУ кои знаат барем еден странски јазик, изјавиле дека ги користат скоро секој ден, 48% ги користат често, но не секој ден, а 75% од испитаниците одговориле дека зборуваат странски јазици само повремено (European Commission, 2006: 16). Ако се земат предвид јазиците кои се зборуваат секојдневно, водечкото место повторно го зазема англискиот јазик. 31% од оние кои го знаат англискиот јазик како странски јазик изјавиле дека го користат скоро секој ден, 22% секојдневно зборуваат шпански или германски јазик, 16% руски, 13% француски а дури 53% не користат ниту еден јазик (European Commission, 2006: 16). Сликата за соодносот е различна ако се земат предвид јазиците кои се зборуваат често или повремено. Голем дел од граѓаните на ЕУ (68%) сметаат дека освен мајчиниот јазик, за личен развој и кариера најкорисно би било да се знае англиски јазик, 25% сметаат дека францускиот би бил корисен, 22% германскиот, на четвртото место со 16% се наоѓа шпанскиот јазик, а 10% од испитаниците одговориле дека не гледаат никакви придобивки од познавање друг јазик освен нивниот мајчин јазик (European Commission, 2006: 30).

ЕУ сака да се разликува од другите, како на пример од Соединетите Американски Држави со тоа што се смета за дом на сите култури и јазици на нејзината територија, овозможувајќи им да се надолжуваат едни со други и да се развиваат. Уште од самиот почеток на ЕУ, мултикултурализмот и повеќејазичноста се главна цел на Унијата и основни карактеристики на Европа, а промовирањето и поддршката на повеќејазичноста се само дел од фундаменталните принципи при формирање на европската јазична политика. Европската унија практично реализира јазична политика која покрај другото, го дефинира и местото на јазиците во образовниот систем. Таа наложува да се направат промени во образовниот систем т.е. да се направат реформи во процесот на изучување на странските јазици. Овие промени би се однесувале како на промени во развојот на наставните програми, наставните планови, учебници, испити така и на промени во организацијата на наставниот процес т.е. на начинот на предавање на странските јазици. Станува збор за планирање и воведување на повеќејазична настава која всушност би ги подготвила учениците и студентите за повеќејазичниот свет (European Commission, 2016). Како основа за тие реформи во наставата по странски јазик се употребува „Заедничката европска референтна рамка за јазици“ официјално издадена во 2001 год. Заедничката европска рамка точно и прецизно ги определува и дефинира целите на наставата по странски јазици, насочена кон развој на повеќејазичноста. Тие се променети и целта на повеќејазичната настава по странски јазици веќе не е совладување на различни јазици, изучувани изолирано еден од друг, туку таа всушност е развој на спектар на јазици. Заедничката европска рамка се состои од 9 глави. Во глава 1 се определуваат целите, задачите и функциите на политиката на Советот на Европа и подетално и конкретно се објаснува поимот „повеќејазичност“. Во глава 4, покрај краткото споменување на некои од важните аспекти на „многујазичноста“ се претставуваат и компетенциите на оние кои што ги изучуваат јазиците. Во глава 6 подетално се разгледува концептот на повеќејазичноста во врска со мултикултурализмот, развојот на повеќејазична компетенција, но исто така се опишуваат и процесите на учење и предавање на јазиците. Во глава 8 се проучува примената на јазичната разновидност во процесот на разработување на наставните планови и програми.

2. ПЛУРИНГВИЗАМ НАСПРОТИ МУЛТИЛИНГВИЗАМ

Како што веќе споменавме, во глава 1 од Заедничката европска референтна рамка за јазици детално и конкретно се објаснува поимот „повеќејазичност“. Многу често се поставува прашањето „Што всушност значи поимот „повеќејазичност“ и на што се однесува?“ Овде се јавува потреба од термилошко разграничување на поимот плурилингвизам и поимот мултилингвизам. Постои извесна термилошка интерференција меѓу овие два поима и затоа треба да се објасни што се подразбира под плурилингвизам, а што под мултилингвизам. Според Клод Тришо (Truchot, 1994) терминот *плурилингвизам* треба да се употребува за да се опише ситуација на соживот на јазици и на постоење на повеќе јазични заедници во конкретен простор, додека терминот *мултилингвизам* се употребува за да се опише ситуација на познавање и употреба на повеќе јазици од страна на една индивидуа. Во Заедничката европска рамка се наведува дека „Плурилингвизмот се разликува од мултилингвалноста, што е термин кој означува познавање на неколку јазици, или коегзистенција на различни јазици во дадено општество. Мултилингвалноста може да се постигне со едноставна диверзификација на јазиците што се нудат во конкретно училиште или во конкретен образовен систем, или така што учениците ќе се охрабруваат да учат повеќе од еден странски јазик, или така што ќе се редуцира доминантната позиција на англискиот јазик во меѓународните комуникации. Плурилингвалниот пристап излегува од овие граници и го нагласува фактот дека кога јазичното искуство на еден поединец во културниот контекст на јазикот се шири, од јазикот што се користи во семејството до

јазикот на поширокото општество, а потоа до јазиците на другите луѓе (без оглед дали се научени во училиште, на факултет, или преку директни контакти), поединецот не ги чува овие јазици и култури во строго разграничени ментални прегради, туку гради една комуникациска компетенција кон која свој придонес даваат сите јазични знаења и искуства, и во која јазиците влегуваат во меѓусебни односи и заемни дејства (ЗЕЕР, 2012: 4, 5).“ Така, плурилингвизмот имплицира не само јазична разновидност туку и културна разновидност, односно навлегува во доменот на мултикултурализмот т.е. плурикултурализмот.

3. ПОВЕЌЕЈАЗИЧНОСТ - ФУНДАМЕНТАЛЕН ПРИНЦИП НА ЕВРОПСКАТА ЈАЗИЧНА ПОЛИТИКА

Поимот повеќејазичност означува способност за говорење на повеќе јазици, но и коегзистенција на повеќе јазични форми на една географска територија или пак во една институција. ЕУ не е заинтересирана само за повеќејазичност во нејзините институции, туку нејзина цел е да го шири овој концепт во земјите-членки и кај граѓаните. Во 2007 година Унијата отвори позиција Европски комесар за повеќејазичност за унапредување и заштита на повеќејазичноста во земјите-членки. Еден од комесарите за повеќејазичност, Леонард Орбан, чиј мандат започна на 1 јануари 2007 година и заврши на 9 февруари 2010 година, има прилично прагматичен пристап кон ова прашање. Тој се обидува да ги потенцира предностите на повеќејазичноста за граѓаните на ЕУ, давајќи им конкретни примери за тоа како познавањето на повеќе јазици може да има позитивно влијание врз нивната кариера или нивниот бизнис (Orban, 2009). Работата што ја извршува Европскиот комесар се однесува на поттикнување и промовирање на повеќејазичноста во земјите-членки. Според она што може да се сретне во дел од неговите говори, главна цел на европската политиката за повеќејазичност е да се поттикне учењето на јазици и да се промовира јазична различност во општеството; да се промовира здрава повеќејазична економија; и да им се овозможи на граѓаните пристап до законодавството на Европската унија на своите јазици (Kuźelewska, 2014: 153). Од тука, како што веќе неколку пати беше истакнато, повеќејазичноста е фундаментален принцип на Европската јазична политика. Според ЗЕРР, Заедничката Европска Референтна Рамка за јазици (ЗЕЕР, 2012: 4), целите на јазичната политика на Советот на Европа се:

- да се подготват сите Европејци за предизвиците што ги очекуваат поради засилената меѓународна мобилност и сè поблиската соработка, не само на полето на образованието, културата и науката туку и во подрачјето на трговијата и индустријата;
- да се промовираат заемното разбирање и толеранцијата, почитувањето на идентитетите и културната разновидност преку развивање на поефективна меѓународна комуникација;
- да се одржуваат и развиваат богатството и разновидноста на европскиот културен живот преку подобро меѓусебно запознавање на националните и регионалните јазици, вклучувајќи ги и јазиците кои помалку се предаваат;
- да се задоволат потребите на мултилингвална и мултикултурна Европа преку значително развивање на способноста на Европејците меѓусебно да комуницираат без оглед на јазичните и културните граници, што бара да се охрабрува одржлива, доживотна активност, поставена на организирана основа и финансирана на сите нивоа на образование од надлежните тела;
- да се избегнат опасностите што би можеле да произлезат од маргинализацијата на оние на коишто им недостигаат потребните вештини за комуникација во една интерактивна Европа.

4. ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ПОВЕЌЕЈАЗИЧНОСТА

Според ЗЕРР, Заедничката Европска Референтна Рамка за јазици (ЗЕЕР, 2006, цит. од Стојчева) основните карактеристики на повеќејазичноста се:

- Повеќејазичноста е комплексна комуникативна способност, вклучувајќи ги сите јазици кои ги владее некоја личност (ЗЕЕР, 2006: 15,163)

- Знаењето и искуството стекнати преку изучувањето на јазикот кој го владее некоја личност се раширува во неговата културна средина почнувајќи од јазикот во семејството, преку јазикот на целото општество па сè до други јазици кои се изучуваат во училиште или се совладуваат кога сме во директен контакт со соговорници кои зборуваат различен јазик од нашиот. Овие јазици и култури не се „складираат“ во одделни ментални сфери туку заемно се поврзани.

- Во повеќејазичната комуникативна компетенција јазиците се заемно поврзани и заемно си дејствуваат.

- Јазичните и културни компетенции за еден јазик ги модифицираат компетенциите за друг јазик.

- Повеќејазичната компетенција е дел од мултикултурната компетенција. Но развојот на комуникативната способност и развојот на културната компетенција не се секогаш заемно поврзани.

- Повеќејазичната и мултикултурната компетенција се променливи и нерамномерни затоа што единката се стекнува со различно ниво на компетенции за различните јазици што ги изучува и мултикултурниот профил се разликува од многујазичниот профил на личноста (ЗЕЕР, 2006: 163)

- Повеќејазичната и мултикултурната компетенција дозволува комбинации и промени од различен вид. Тоа значи дека се овозможува "префрлање" од еден јазик на друг, употреба на мешани јазични форми и посредување помеѓу јазиците.

Заедничката Европска Референтна Рамка точно и прецизно ги определува и дефинира целите на наставата по странски јазици, насочена кон развој на многујазичноста. Тие се променети и целта на многујазичната настава по странски јазици веќе не е совладување на различни јазици, изучувани изолирано еден од друг, туку таа всушност е развој на спектар на јазици.

Учењето на јазици и развојот на многујазичната компетенција се разгледуваат како задача за цел живот. Образовните системи треба да го рашират спектарот на јазици, кои можат да се избираат од страна на заинтересираните и со тоа да осигурат можност за развој на многујазичната компетенција кај истите. Треба да се поттикнува мотивацијата, способноста, самодовербата кај младите пред новите предизвици надвор од училиштето. Одговорноста на образовните институции, на комисиите за проверка на знаењето, на наставниците и професорите не треба да се ограничува до постигнувањето на определено ниво на знаење туку треба да продолжи и понатаму, преку спроведување на процес за учење и усовршување во текот на целиот живот.

5. ЗАКЛУЧОК

Јазикот е средство кое ни овозможува да комуницираме едни со други, да ги разбереме другите култури, да ги градиме нашите заеднички вредности. Живееме во свет со многу различности и затоа како што наведува и Европската унија треба да се почитуваат културните, верските и јазичните различности. Од истражувањето коешто го спроведовме преку консултирање на релевантна литература, можеме да заклучиме дека Унијата посветува големо внимание и придава големо значење на разновидноста. Официјална и стратешка цел на Европската Унија е да ја чува и промовира јазичната и културната разновидност односно плурилингвизмот, да промовира познавање на јазици, да ги поттикнува сите граѓани да бидат повеќејазични односно да усвојат најмалку два јазика покрај мајчиниот јазик (European Parliament, 2019: 2). Европскиот комесар Орбан цврсто верува дека јазиците отвораат нови можности, врати за нови искуства; и тие можат да го насочат патот кон поинклузивна, просперитетна Европа за сите граѓани. Затоа, промовирањето на повеќејазичноста во различните политики на ЕУ, како културата, образованието, комуникацијата и вработувањето е во центарот на неговото внимание и главна цел на неговото работење. ЕУ треба да им докаже на своите граѓани дека усвојувањето на повеќе јазици може да биде клуч за подобра иднина. Европејците имаат многу позитивен став во однос на повеќејазичноста. Дури 98 проценти од граѓаните на Европа сметаат дека зборувањето на уште еден странски јазик е од исклучителна важност за иднината на нивните деца (European commission, 2012: 7). 19% од населението во Европа зборува уште еден странски јазик; четвртина од населението зборува два странски јазика, а 10% зборува три и повеќе.

Повеќејазичноста е фактор-плус за европска интеграција, конкурентност и за подобри работни места. Како што веќе споменавме, мултикултурализмот и повеќејазичноста се главна цел на Унијата и основни карактеристики на Европа, а промовирањето и поддршката на повеќејазичноста се само дел од фундаменталните принципи при формирање на европската јазична политика. Европската унија практично реализира јазична политика која покрај другото, го дефинира и местото на јазиците во образовниот систем. Таа наложува да се направат промени во образовниот систем т.е. да се направат реформи во процесот на изучување на странските јазици. Учењето на јазици и развојот на многујазичната компетенција се разгледуваат како задача за цел живот. Образовните системи треба да го рашират спектарот на јазици и со тоа да осигурат можност за развој на многујазичната компетенција. Тоа значи дека образовниот систем треба да се посвети на повеќејазичноста, на предавање на различни јазици паралелно или еден по друг што всушност претставува и предмет на јазичната политика. Мора да бидеме сигурни дека на учениците во сите земји во Европа ќе им биде овозможено да добијат соодветно образование за да стекнат соодветно знаење и вештини, вклучително и интеркултурни и плурилингвални компетенции со што би се чувствувале подготвени за повеќејазичниот свет.

ЛИТЕРАТУРА

Заедничка европска референтна рамка за јазици: учење, настава и оценување (2012). Скопје: Филолошки Факултет „Блаже Конески“ - Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.

- Стойчева, Д. (2008). Многоезичността в чуждоезиковото обучение. В сп. *Чуждоезиково обучение* 5. 4-9. София: Св. Климент Охридски.
- Стойчева, М. (2006). *Европейска Езикова Политика*. София: Св. Климент Охридски.
- Araujo, L., Costa, P., Flisi, S., & Soto-Calvo, E. (2015). *Languages and Employability*. doi: 10.2788/860807.
- Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission), & ICF Consulting Services Ltd. (2016). Language teaching and learning in multilingual classrooms. doi: 10.2766/766802.
- European Commission (2006). Europeans and their languages. Retrieved from https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_243_en.pdf
- European Commission (2012). Europeans and their languages. Retrieved from https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf
- European Union (n.d.). EU Languages. Retrieved from https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_en
- Orban, L. (2009). Is there a future for linguistic diversity in Europe? Retrieved from https://ec.europa.eu/archives/commission_2004-2009/orban/news/docs/speeches/091207_Speech_Universite_Rennes/091207_Speech_Universite_Rennes_EN.pdf
- Hériard, P. (2019). European Parliament: Language Policy. Retrieved from http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_3.6.6.pdf?fbclid=IwAR0XIUsDLFCdydXbZK79fm-jKOvBNtPrHjnDoyWr3wjoJu4n4OSP6GKcIY
- Humburg, M., Beadle, S., Smith, R., & Vale, P. (2017). Study on foreign language proficiency and employability. European Union. doi: 10.2767/908131.
- Kuźelewska, E. (2014). Unity in Diversity. The Language Policy of the European Union. 38. 151-165. 10.2478/slgr-2014-0037.
- Truchot, C. (1994). *Le plurilinguisme européen. Théories et pratiques en politique linguistique*. Paris: Éditions Champion.